

FUNDACJA „POMOC POLAKOM NA WSCHODZIE” W 2017 ROKU

W 2017 roku Fundacja „Pomoc Polakom na Wschodzie” realizowała swoje cele statutowe, czyli niesienie pomocy i wspieranie Polaków żyjących w Europie Środkowej i Wschodniej poprzez działania skupiające się na podtrzymywaniu polskości dzięki upowszechnianiu języka polskiego oraz promocji kultury i tradycji narodowych. Opiekujemy się polskimi miejscami pamięci narodowej, wspieramy renowację zabytków i cmentarzy na Wschodzie. Do naszych zadań należy również realizacja projektów mających na celu poprawę sytuacji społecznej, zawodowej i materialnej Rodaków na Wschodzie oraz pogłębienie więzi pomiędzy środowiskami polskimi i innymi narodami żyjącymi w krajach zamieszkiwanych przez Polaków.

Fundacja realizując swoje cele wykonuje państwowe zadania zlecone, które powierza jej Senat RP - główny opiekun Polonii i Polaków za granicą z ramienia Rzeczypospolitej Polski - we współpracy z Ministerstwami: Spraw Zagranicznych, Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Edukacji Narodowej. Fundacja jest aktywna w czterech podstawowych obszarach: kultura, media, dziedzictwo i edukacja, poprzez działania własne bądź nadzorując projekty realizowane przez organizacje, parafie i szkoły polskie na Wschodzie. Środki na dofinansowanie projektów, które kieruje do beneficjentów Fundacja, pochodzą z Senatu RP oraz z poszczególnych ministerstw.

KULTURA

W ramach zadania „Kultura w działaniu” w 2017 roku pomogliśmy w realizacji ponad 200 projektów w 17 krajach, inicjatyw wykonywanych w podstawowych obszarach tematycznych: wsparcia zespołów muzycznych i ludowych oraz teatrów profesjonalnych i amatorskich grup teatralnych, organizacji festiwali teatralnych, nauczania języka i kultury polskiej, edukacji historycznej, rozwoju sztuk wizualnych, w tym plenerów i wystaw malarskich, publikacji książek, aktywizacji kulturalnej, promocji kultury i języka polskiego, profesjonalizacji ośrodków kultury, wyjazdów edukacyjno-poznawczych i wyposażenia bibliotek.

Dzięki realizacji projektów udało się osiągnąć zamierzone efekty, w tym m.in.: wsparcie profesjonalnych i amatorskich grup teatralnych (Polski Teatr w Wilnie, Polskie Studio Teatralne w Wilnie, Polski Teatr Ludowy we Lwowie, Polski Ruch Teatralny w Wędrynie); organizacja występów polskich teatrów z Litwy i Ukrainy, 5 festiwali teatralnych, 5 plenerów oraz 4 wystaw malarskich; wydanie 18 publikacji książkowych i 1 płyty DVD; produkcja 4 filmów; organizacja 36 imprez kulturalnych (koncertów, dni kultury polskiej, festiwali muzycznych, filmowych i literackich); realizacja 14 konferencji o charakterze naukowym i historycznym; zorganizowanie 29 warsztatów dla dzieci i młodzieży w różnych dziedzinach aktywności artystycznej i kulturalnej oraz 6 konkursów (historycznych, plastycznych, tanecznych i recytatorskich); wsparcie 32 polskich zespołów ludowych i muzycznych.

Wśród najważniejszych projektów znalazła się cykliczna konferencja „Dialog Dwóch Kultur” w Krzemieńcu na Ukrainie, której celem jest pielęgnowanie dorobku intelektualnego i naukowego Liceum Krzemienieckiego. Podczas tego wydarzenia spotykają się i dyskutują pisarze, artyści i naukowcy z różnych krajów, a imprezie towarzyszą wystawy plenerowe oraz publikacje. Kolejną cykliczną imprezą jest Międzynarodowy Festiwal Teatrów Dziecięcych „Podaruj dzieciom uśmiech”, realizowany we współpracy z Kulturalno-Oświatowym Centrum im. K. Makuszyńskiego w Stryju. Na stałe do kalendarza imprez o zasięgu międzynarodowym weszły również, odbywające się każdej jesieni, „Wileńskie Spotkania Sceny Polskiej” oraz „Lwowska Wiosna Teatralna”.

Fundacja posiada też bogate doświadczenie w dziedzinie publikacji wydawnictw popularnonaukowych, tłumaczeń literatury dla dzieci i dorosłych oraz albumów. Wielką popularnością wśród czytelników cieszy się dwujęzyczne, polsko-ukraińskie wydanie „Przygód Koziołka Matołka”. Dużym zainteresowaniem cieszyły się również: dokumentująca ślady polskich pisarzy na Kresach Południowo-Wschodnich książka Mariusza Olbromskiego „Śladami słów skrzydlatych...”; zbiór utworów wybranych Zbigniewa Herberta w tłumaczeniu na język ukraiński „Herbert – powrót do Lwowa”; album „Ludwik Gronowski – fotografie” oraz polsko-białoruskie wydania poezji Wisławy Szymborskiej i Jana Twardowskiego.

Dobrym przykładem działania współrealizowanego przez Fundację była konferencja naukowa „Spotkania na Pokuciu” poświęcona 80. rocznicy wydania I tomu „Na wysokiej połoninie” Stanisława Vincenza. Impreza przygotowana ze Stowarzyszeniem „Res Carpathica” odbyła się w czerwcu 2017 roku na Ukrainie. Natomiast dzięki akcji „Dobra książka na Wschód” uzupełniono zasoby biblioteczne ośrodków kultury i wyposażono biblioteki działające przy wydziałach oraz katedrach filologii polskiej na wyższych uczelniach w krajach zamieszkania beneficjentów.

EDUKACJA

W zakresie działań związanych z edukacją w ubiegłym roku zrealizowano 6 głównych zadań. Dwa z nich miały na celu wsparcie polskich uczniów na Litwie. W ramach projektu „Bon Pierwszaka” uczniowie klas pierwszych oraz przygotowawczych w 61 szkołach z polskim językiem nauczania otrzymali „Wyprawkę pierwszoklasisty” z grą edukacyjną. Ponadto polskie dzieci zostały wsparte stypendium finansowym. W analogicznym programie „Bon maturzysty” stypendia oraz pamiątkowe albumy dostali maturzyści z 36 szkół z polskim językiem nauczania. Oba programy, oprócz zabezpieczenia potrzeb polskich uczniów, mają na celu podtrzymanie ich tożsamości narodowej, podniesienie atrakcyjności polskiego szkolnictwa oraz wzmocnienie potencjału rozwojowego polskich środowisk na Litwie.

Poprzez program „Edukacja polska na Wschodzie – wsparcie struktur organizacji oświatowych” rozwijana jest współpraca z tzw. edukacyjnymi organizacjami parasolowymi, czyli Macierzami Szkolnymi na Białorusi, Litwie i Ukrainie. Organizacje te zrzeszają środowiska uczniów, nauczycieli, działaczy oświatowych oraz rodziców działających na rzecz

kształcenia dzieci i młodzieży w języku polskim. Pełnią one kluczową rolę koordynacyjną, inicjują działania, w krajach zamieszkania stoją na straży interesów mniejszościowego szkolnictwa polskiego. Projekt wspiera finansowo bieżące potrzeby organizacji oświatowych, wyposażenie biur, dofinansowanie rozwoju stron internetowych oraz wynagrodzeń pracowników i opłat związanych z wynajmowaniem pomieszczeń; wspomaga wszelkie działania, bez których nie byłaby możliwa realizacja zadań programowych.

W ramach zadania „Edukacja polska na Wschodzie – wspieranie bieżącego funkcjonowania placówek edukacyjnych” dofinansowano szkoły społeczne pełniące rolę szkolnictwa uzupełniającego i placówki publiczne (prowadzące zajęcia w języku polskim) działające w systemie oświaty kraju zamieszkania oraz polskie przedszkola i grupy przedszkolne. Projekt objął wsparciem finansowym i systemowym bieżące potrzeby środowisk szkolnych, nowoczesne wyposażenie klas, pracowni językowych i bibliotek w materiały dydaktyczne oraz podręczniki, zakup sprzętu, pomocy naukowych i wyposażenia sal sportowych. W szkołach społecznych dofinansowano również opłaty za wynajem pomieszczeń. W ramach zadania wsparto placówki edukacyjne na Litwie, Ukrainie, Mołdawii, Białorusi i Łotwie oraz w Gruzji, Czechach, Rosji, Słowacji, Kirgistanie i Kazachstanie.

W 2017 roku programem dopełniającym wsparcie bieżące było zadanie „Edukacja polska na Wschodzie – działania uzupełniające kształcenie”. W jego ramach dofinansowano działania aktywizacyjne uzupełniające edukację dzieci i młodzieży ze szkół społecznych działających w ramach szkolnictwa uzupełniającego oraz ze szkół publicznych, z językiem polskim. Oferta skierowana była do szkół na Białorusi, Litwie, Łotwie, Ukrainie oraz w Rosji; koncentrowała się na aktywizacji uczniów poprzez organizację wyjazdów edukacyjnych, obozów i kolonii w krajach zamieszkania oraz w Polsce, półkolonii, a także warsztatów, konkursów, olimpiad oraz zajęć pozalekcyjnych. Realizacja zadań przyczyniła się m.in. do aktywizacji uczniów oraz ich integracji z rówieśnikami z Polski i młodzieżą polskiego pochodzenia z innych krajów, umacniania polskiej tożsamości narodowej, uatrakcyjnienia procesu edukacji poprzez wyjazdy, warsztaty i turnusy kolonijne.

W minionym roku w ramach zadania „Edukacja polska na Wschodzie – wsparcie dla nauczycieli” realizowane zostały zadania związane z bezpośrednim dofinansowaniem, działaniami miękkimi w postaci doskonalenia umiejętności oraz podnoszeniem kwalifikacji nauczycieli języka polskiego z Białorusi, Litwy, Ukrainy, Estonii, Gruzji, Kirgistanu, Mołdawii i Rosji. Dofinansowanie było przekazywane w postaci wynagrodzeń i jednorazowych nagród dla pedagogów. Doksztalcenie obejmowało takie bloki tematyczne jak kursy językowe, wychowanie przedszkolne, metodyka pracy z uczniami uzdolnionymi, techniki multimedialne, kompetencje językowe i kulturoznawcze oraz kanon wychowania narodowego. Ponadto przeprowadzono konkursy – na polonistę roku na Białorusi oraz najlepszą szkołę i nauczyciela na Litwie.

DZIEDZICTWO

Zadanie „Dziedzictwo kulturowe i historyczne” obejmuje projekty mające na celu zachowanie polskiego dziedzictwa historycznego i kulturowego, takiego jak cmentarze, obiekty kultu, wystawy czy dokumenty historyczne. Projekty te mają też aktywizować i integrować polskie środowiska, wzmacniać poczucie tożsamości narodowej i obywatelskiej, promować historię i dziedzictwo materialne Polski. Związane z nimi działania objęły Białoruś, Litwę, Łotwę, Mołdawię, Rosję i Ukrainę. Wymiernym efektem było utworzenie stałych ekspozycji przybliżających historię Polski, zainstalowanie tablic upamiętniających zasłużonych Polaków i działania polegające na porządkowaniu i dokumentowaniu miejsc męczeństwa oraz pamięci narodowej.

Spośród kilkudziesięciu zrealizowanych w zeszłym roku projektów można wymienić utworzenie ekspozycji muzealnej poświęconej Ferdynandowi Ruszczycowi w Bohdanowie, rekonstrukcję kwater polskich żołnierzy z 3. Armii WP w Dukaszach Starych, wykonanie tablicy upamiętniającej polskich legionistów w Ławkiesach, odlanie pomnika Stefana Batorego, który stanie w Dyneburgu oraz rozbudowę polskiej ekspozycji w Narodowym Muzeum Historyczno-Architektonicznym „Twierdza Kijowska”.

MEDIA

W 2017 roku zrealizowano cele projektu „Polskie Media na Wschodzie” obejmującego swoim zakresem wsparcie mediów na Białorusi, Litwie, Łotwie, Ukrainie, Węgrzech oraz w Czechach, Kazachstanie, Kirgistanie, Mołdawii i Rosji, tj. upowszechnienie na Wschodzie polskiego słowa mówionego i drukowanego (również w formie elektronicznej), poszerzenie oddziaływania polskich mediów oraz zwiększenie grupy ich odbiorców, podniesienie jakości merytorycznej oraz graficznej wydawnictw i zwiększenie aktywności środowisk polskich o nowe, niestereotypowe działania w obszarze mediów.

W sumie dofinansowano 23 tytuły prasowe (od dzienników, przez miesięczniki po kwartalniki), emisję 19 programów radiowych oraz 7 redakcji telewizyjnych. Wsparcie otrzymało również 13 portali internetowych. Fundacja dofinansowuje m.in. „Kurier Wileński” - jedyny na Litwie dziennik wydawany w języku polskim, stanowiący podstawowe źródło informacji na tematy polityczne, gospodarcze, społeczne, religijne i historyczne. Do Polaków na Wileńszczyźnie dociera również „Radio Wilno”, które emituje programy informacyjne i publicystyczne. Dzięki realizowanemu w ubiegłym roku projektowi radiostacja mogła sfinansować 6 etatów oraz zakup niezbędnego sprzętu. Ważną rolę w życiu polskiej społeczności na Ukrainie odgrywa „Polskie Radio Berdyczów”, które od siedmiu lat przygotowuje audycję „Polska Bliżej”. Program ten sprzyja upowszechnianiu polskiej kultury i budowaniu naszej tożsamości narodowej. Dofinansowanie pozwala pokryć niezbędne koszty osobowe i wydatki związane z nadawaniem radia w Berdyczowie.

Jako zadanie własne Fundacja zrealizowała w zeszłym roku projekt stworzenia od podstaw internetowego portalu informacyjnego przeznaczonego dla organizacji polskich na

Wschodzie – IDA (Informator dla Aktywnych). Na razie swoim zasięgiem obejmuje on Ukrainę, ale planowane jest rozszerzenie o kolejne kraje. Poza aktualnymi informacjami z zakresu aktywności polskiej mniejszości na Ukrainie, na stronie ida.pol.org.pl dostępna jest interaktywna baza podmiotów oraz inicjatyw, dział ogłoszeń oraz kalendarium wydarzeń. Po rejestracji reprezentujący polskie organizacje użytkownicy portalu mogą publikować na nim treści - artykuły, ogłoszenia i aktualności.

STYPENDIA

Jednym z działań realizowanych w 2017 roku bezpośrednio przez Fundację „Pomoc Polakom na Wschodzie” jest projekt „Program stypendialny dla osób polskiego pochodzenia studiujących za granicą”. Jego celem jest pomoc młodzieży polskiego pochodzenia studiującej na uczelniach wyższych w krajach zamieszkania oraz jej aktywizacja w środowiskach polonijnych. Dzięki dotacji otrzymanej w ramach konkursu "Współpraca z Polonią i Polakami za Granicą" udało się przyznać 239 stypendiów studentom z Białorusi, Bułgarii, Czech, Kazachstanu, Kirgistanu, Litwy, Łotwy, Rosji, Rumunii, Serbii, Słowacji, Ukrainy i Węgier. Pomoc stypendialna, poza czynnikiem motywującym, dla większości objętych programem studentów stanowiła istotne wsparcie socjalne, dzięki któremu wielu z nich mogło kontynuować studia wyższe. Podniesienie kwalifikacji zawodowych młodzieży poprzez zdobycie wartościowego wykształcenia buduje prestiż Polski i Polaków za granicą. Jednym z podstawowych kryteriów otrzymania stypendium była aktywność studentów w działaniach na rzecz środowisk polskich i polonijnych w krajach zamieszkania.

POMOC CHARYTATYWNA

Założeniem projektu „Pomoc socjalna i charytatywna dla najbardziej potrzebujących środowisk polskich na Wschodzie” było wsparcie osób polskiego pochodzenia, które ze względu na wiek, stan zdrowia, ciężkie warunki bytowe w krajach zamieszkania znalazły się w wyjątkowo trudnej sytuacji życiowej. Dzięki dofinansowaniu z Senatu RP wsparto osoby starsze, kombatantów, osoby zasłużone dla organizacji polskich na Wschodzie, animatorów i twórców kultury polskiej, ale również dzieci i młodzież. Wsparciem objęto łącznie 29 organizacji polskich i polskich parafii z 4 krajów byłego ZSRR (Białoruś, Mołdawia, Rosja, Ukraina).

Pomoc została udzielona poprzez polskie organizacje, parafie i szkoły, które po przeprowadzeniu wywiadu środowiskowego przedłożyły listy najbardziej potrzebujących osób. Dofinansowanie ze środków Senatu RP objęło koszty: badań lekarskich, leczenia, zakupu leków i drobnego sprzętu medycznego oraz pomocy rzeczowej (odzież, obuwie, paczki żywnościowe i świąteczne, środki higieny i czystości, sprzęt RTV i AGD oraz meble). W kosztach uwzględniono również bezpośrednie wsparcie finansowe - zapomogi losowe i socjalne udzielane osobom zasłużonym w podtrzymywaniu polskości, znajdującym się w

trudnej sytuacji bytowej. Zapewniono także środki na podróż i zakwaterowanie dla beneficjentów przyjeżdżających do Polski w związku z realizacją poszczególnych działań.

Od 2017 roku Fundacja „Pomoc Polakom na Wschodzie” realizuje działania w zakresie pomocy charytatywnej i socjalnej także poprzez Wschodni Fundusz Dobroczynności (WFD). WFD stanowi uzupełnienie projektów Fundacji realizowanych w tym obszarze we współpracy z Senatem RP. W ubiegłym roku działalność Wschodniego Funduszu Dobroczynności wspierali tacy sponsorzy i darczyńcy jak: Fundacja PZU, Fundacja PKO Banku Polskiego, Fundacja BKG im. J. K. Steczkowskiego, Fundacja KGHM Polska Miedź, Fundacja PGNiG im. Ignacego Łukasiewicza, Fundacja TAURON, Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych. Połączenie obu źródeł finansowania zapewnia działaniom w obszarze pomocy socjalnej i charytatywnej większą efektywność, jednak biorąc pod uwagę strategiczną rolę Fundacji jako organizacji powołanej i nadzorowanej przez Skarb Państwa, główny filar finansowy dla tego typu działalności stanowi dotacja otrzymywana z Senatu RP.

AKTYWIZACJA

W celu wzmocnienia pozycji organizacji polskich na Wschodzie oraz osób niezrzeszonych pochodzenia polskiego Fundacja wspiera systemowe działania umożliwiające realizację praw i ochronę wolności w swobodnym kultywowaniu polskości z poszanowaniem praw kraju zamieszkania. W zeszłym roku sprawowano opiekę nad polską mniejszością narodową nie tylko na poziomie poradnictwa prawnego, ale także na poziomie zintegrowanych form przekazywania informacji na temat praw i ich realizacji. Ponadto działania aktywizacyjne służą pogłębianiu relacji pomiędzy społecznościami polskimi na Wschodzie, zwiększają skuteczność komunikacji i tworzą przyjazną atmosferę. Współuczestnicy działań poznają się lepiej, a zarazem wzmacniają więzi w ramach grup mniejszości narodowej.

W ramach wsparcia prawnego w 2017 roku tworzone były punkty porad prawnych na Białorusi, Litwie, Mołdawii, Ukrainie i Rosji. Odbyło się również 6 konferencji i szkoleń w zakresie m.in. praw mniejszości, edukacji oraz działalności gospodarczej. I tak na przykład w kwietniu w Domu Kultury Polskiej w Wilnie miała miejsce międzynarodowa interdyscyplinarna konferencja naukowa "Nauka a oświata mniejszości narodowych w Europie: wczoraj, dzisiaj, jutro", podczas której koncentrowano się na dobrych praktykach, problemach i zagrożeniach, z którymi stykają się mniejszości narodowe w krajach europejskich w dziedzinie oświaty i nauki.

Najwięcej projektów, bo ponad 50, miało charakter spotkań integracyjnych. Organizowane w ramach imprez okolicznościowych, świątecznych i opłatkowych służą budowaniu więzi oraz poczuciu przynależności narodowej w środowisku polskim na Wschodzie.

Polskie organizacje na Wschodzie, by móc budować silną pozycję w kraju zamieszkania, muszą stale podnosić kompetencje swoich członków, działaczy i liderów. Rozwój nauki i technologii powoduje, że uzyskana w toku edukacji szkolnej wiedza szybko się dezaktualizuje i musi być na bieżąco uzupełniana. Podniesieniu statusu społeczności polskich w ramach

projektu służą szkolenia dla działaczy organizacji polskich na Białorusi, Litwie, Ukrainie oraz w Rosji. Zakres szkoleń i warsztatów obejmował funkcjonowanie organizacji pozarządowych, zarządzanie projektem i organizacją, projekty aktywizujące młodzież, ale też wiedzę specjalistyczną z zakresu działalności danej organizacji. W 2017 roku zrealizowano w tym obszarze 12 projektów, w tym m.in.: szkolenia dla wolontariuszy hospicjów, warsztaty z pisania projektów czy seminaria na temat trudnych kart naszej historii oraz patriotyzmu.

Oddzielną grupę projektów aktywizacyjnych stanowią projekty wspierania i pobudzania przedsiębiorczości ze szczególnym naciskiem na umiejętność dostrzegania i wykorzystywania szans w otoczeniu – zarówno w perspektywie kształtowania swojej kariery zawodowej, jak i prowadzenia działalności biznesowej z uwzględnieniem interesu społeczności lokalnej oraz wykorzystania możliwości nawiązania bądź wzmocnienia współpracy gospodarczej z Polską. Wśród 12 inicjatyw są warsztaty i konferencje, ale również staże zawodowe dla studentów pochodzenia polskiego. Dzięki międzynarodowemu szkoleniu „Własna droga do sukcesu” 12 uczestników z Litwy, Białorusi, Rosji, Kazachstanu, Gruzji, Armenii i Kirgistanu miało szansę nie tylko uzyskać wiedzę z prowadzenia własnej działalności gospodarczej, ale również nawiązać relacje, które mogą zapoczątkować w przyszłości.

Jedną z najbardziej skutecznych form aktywizacji są projekty zawierające aktywności rekreacyjno-sportowe. W 2017 roku zgłoszono blisko 60 takich inicjatyw w 13 państwach, w tym spływy kajakowe, rajdy rowerowe, organizację igrzysk i spartakiad, treningi oraz zakup sprzętu. Nadrzędne zadanie w tym obszarze to zwiększenie działań promujących aktywność fizyczną społeczności polskich, upowszechnienie atrakcyjnych form spędzania czasu wolnego poprzez aktywizację środowisk zawodowych i społecznych na Wschodzie oraz wzmocnienie roli organizacji oferujących programy popularyzacji sportu dla wszystkich. Uczestnictwo i zaangażowanie młodego pokolenia w rywalizację sportową jest skutecznym środkiem budowania prawidłowych więzi i zachowań społecznych, a jednocześnie dodatkową okazją do komunikowania się w języku ojczystym, co wzmacnia proces aktywizacji i integracji polskich społeczności na Wschodzie oraz kształtuje postawy obywatelskie i patriotyczne.

POMOC BEZPOŚREDNIA - INWESTYCJE

W ramach bezpośredniej pomocy inwestycyjnej w 2017 roku Fundacja zrealizowała projekt „Wymiana okien w Ośrodku Wypoczynkowym dla dzieci »Nieciecz« na Białorusi”. Dotację na inwestycję przekazała Kancelaria Senatu RP. Ośrodek należący do Caritasu Diecezji Grodzieńskiej na Białorusi służy jako miejsce wypoczynku i rekreacji dla dzieci będących w trudnej sytuacji życiowej, między innymi z rodzin biednych, wielodzietnych i niepełnych. Celem projektu było polepszenie warunków podopiecznych ośrodka. Dokonano wymiany 29 okien w pomieszczeniach, w których wcześniej panowała niska temperatura oraz wilgoć, ograniczono tym samym koszty ogrzewania. Już po remoncie, w czasie wakacji, w ośrodku zorganizowano dwutygodniowe wczasy dla dzieci w wieku 7-11 lat.